

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף ב

יש מנחה באה מחיטים או שעורים. יש מנחות שבאות עם שמן ולבונה. יש מנחות שבאות בפני עצמן ויש שבאות עם קרבן, יש מנחות יחיד (חלק מהם הם מנחות נדר או נדבה, וחלק מהם מנחות חובה) ויש מנחות ציבור.

יש חמש מנחות שבאות בנדר או נדבה: 1. מנחת סולת, 2. מנחת מחבת, 3. מנחת מרחשת, 4. מנחת מאפה תנור של חלות, 5. מנחת מאפה תנור של ריקים.

המנחה היתה נקמצת, כלומר שהכהן מכניס את ידו לתוך המנחה, ומקפל את שלושת אצבעותיו האמצעיות, ופושטן ומצמידן על כף ידו, מה שנכנס בין אצבעותיו לכף ידו נקרא 'קומץ'. הכהן לוקח את הקומץ ומקטיר אותו על המזבח.

משנה: כל המנחות שנזבחו שלא לשמן: כגון שהתנדב 'מנחת מרחשת' (= שנעשית בכלי עמוק והשמן שבתוכו לא נשרף מהר, ולכן המנחה נשארת רכה) והביאה למקדש, והכהן קמץ אותה ואמר 'הריני קומץ אותה לשם 'מנחת מחבת' (= כלי שטוח והשמן שבתוכו נשרף מהר, ולכן המנחה נעשית קשה). **כשירות:** והקומץ שלהן נקטר על המזבח ושייריהן נאכלים. **אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה:** שלא יצא ידי חובת נדרו, וצריך להביא מנחה אחרת לשם 'מנחת מרחשת'.

חוץ ממנחת חוטה ומנחת קנאות: 'מנחת חוטה' – כגון הנכנס למקדש בטומאה שעליו להביא קרבן 'עולה ויורד' ואם הוא עני מרוד מביא מנחה. 'מנחת קנאות' – מנחת סוטה. אם הכהן קמץ מנחת חוטה או מנחת סוטה שלא לשמן, הרין הן פסולות לגמרי ואין הקומץ שלהן מוקטר על המזבח ואין שייריהן נאכלים לכהנים.

המשנה מבארת:

מנחת חוטה ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן כגון שקמצן לשם נדבה, או **נתן בכלי** את הקומץ שלא לשמן, **והלך והקטיר** – או שהולין את הקומץ או הקטירו **שלא לשמן, או לשמן ושלא לשמן** – או שחשב באחת מהעבודות הללו 'הריני

עובד לשמן ושלא לשמן, **שלא לשמן ולשמן** - או שחשב 'הריני עובד לשמן ושלא לשמן', פסולות.

כיצד לשמן ושלא לשמן: חשב בהתחלה על מנחת חוטא 'הריני עובד לשם מנחת חוטא' ואח"כ חשב 'לשם מנחת נדבה'.

כיצד שלא לשמן ולשמן: חשב בהתחלה על מנחת חוטא 'הריני עובד לשם מנחת נדבה' ואח"כ חשב 'לשם מנחת חוטא'.

נמרא: שאלה: למה לי למיתנא 'אלא' שלא עלו? ליתני 'ולא עלו לבעלים לשם חובה!' כלומר שהמשנה תכתוב בקיצור ללא המילה 'אלא', וכפי שלמדנו במס' פסחים שילעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'.

תירוץ: הא קמ"ל: המשנה כתבה זאת כדי להשמיע לנו שמנחה שנקמצה שלא לשמה המשמעות היחידה של דבר זה שהיא לא עלתה לבעלים לשם חובה, אבל דינה כמנחה כשרה ואסור לשנות בה עוד שינוי אחר ולעבוד בה עבודה נוספת שלא לשמה (= כגון שאם עבר וקמצה שלא לשמה אסור לו לתת את הקומץ בכלי שלא לשמה), וכפי שאמר רבא שאם שחט קרבן עולה שלא לשמה אסור לזרוק את דמה שלא לשמה.

איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא: כלומר הטעם שאסור לשנות בה עוד שינוי הוא גם מסברא, וגם נלמד מהפסוק.

איבעית אימא סברא, משום דמשני בה כל הני לישני בה וניזיל!? וכי בגלל שהוא שינה במנחה דבר אחד (= שקמצה שלא לשמה) לכן מותר לו לשנות בה עוד שינויים? [שהרי המנחה לא נפסלה, אלא רק לא עלתה לבעלים לשם חובה, וכיון שהיא נחשבת כמנחה כשרה לכן אסור לשנות בה עוד שינוי אחר].

ואיבעית אימא קרא: שנאמר "מוצא שפתיך תשמר ועשית, כְּאִשֶׁר נִדְרָתְ ליהוה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", ולכאורה קשה, שהפסוק מדבר בהתחלה על נדר ואח"כ מדבר על נדבה, והרי יש הבדל בין נדר לנדבה (= 'נדר' זה האומר 'הרי עלי להביא קרבן', ואם הוא הפריש בהמה לקרבן ונאבדה, עליו להביא בהמה אחרת לקרבן כיון שהוא התחייב להביא. 'נדבה' זה האומר על בהמה 'הרי זו לקרבן', ואם היא נאבדה אינו חייב להביא בהמה אחרת כיון שהיא כבר אינה שלו אלא של הקדש), אלא כוונת הפסוק

שאם עשית כמו שנדרת דהיינו שעבדת את כל עבודות הקרבן לשמן, הרי שהקרבן עלה לנדרך, אבל אם לא עשית כמו שנדרת אלא שינית, הרי הקרבן עולה לנדבה, דהיינו כאילו התנדבת אותו לנדבה אחרת ועליך להביא קרבן אחר לנדרך. והרי גם נדבה אסור לעשות בה שינויים, ומכאן לומדים שגם אם שחט את הקרבן שלא לשמו וכעת הוא נעשה 'נדבה' אסור לשנות בו עוד שינוי אחר, וכמו כן מנחה שקמצה שלא לשמה אסור לשנות בו עוד שינוי אחר.

*

לימא מתני' דלא כר' שמעון: משנתנו האומרת שכל המנחות שנקמצו שלא לשמן לא עלו לבעלים לשם חובה, חולקת על רבי שמעון הסוכר שהם כן עלו לבעלים לשם חובה. ורבי שמעון מבאר את טעמו. בזבחים הוא מודה שהשוחט בהמת קרבן שלא לשמה לא עלתה לבעלים לשם חובה, אבל לא במנחות. כי אין המנחות דומות לזבחים.

שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשם שהיא מחבת, חריבה לשום כלולה מעשיה מוכיחין עליה לשם שהיא חריבה: כלומר העשייה של כל מנחה שונה מחברתה, ולכן מעצם העבודה במנחה מוכח שהוא שיקר כשאמר שעושה את העבודה לשם מנחה אחרת. ומחשבה שניכר שהיא שקר אינה 'מחשבה'. כגון שקמץ מנחת 'מחבת' (המטוגנת בכלי שטוח והיא נהיית קשה), ואמר שקומץ אותה לשם מנחת 'מרחשת' (המטוגנת בכלי עמוק והיא רכה). או שקמץ מנחת חוטא או סוטה שהיא 'חריבה' כלומר יבשה ללא שמן, ואמר שקומץ אותה לשם מנחה אחרת שהיא כלולה בשמן. במקרים אלו מתוך העבודות במנחה עצמה מתברר שהוא שיקר בדבריו.

אבל בזבחים לא ניכר האם שיקר כשאמר ששוחט את הקרבן האחד לשם קרבן אחר. וכן אם אמר זאת בקבלה של דם הקרבן או בזריקה של הדם. כי שחיטה אחת שווה לכולן, וכן זריקה אחת לכולן, וכן קבלה אחת לכולן. [אמנם יש הבדל במספר הזריקות של הדם על המזבח בסוגי הקרבנות השונים. אך מכיון שרק זריקה אחת מעכבת בכולן, לא ניכר מתוך עבודת הזריקה באיזה קרבן מדובר. תוס'].

אם כן משנתנו חולקת על רבי שמעון.

הניחא לרב אשי: לקמן מקשה הגמרא סתירה בדברי רבי שמעון. מצד אחד אמר רבי שמעון שבמנחות גם בשלא שלמה עלו לבעלים לשם חובה כנ"ל. ומצד שני אמר רבי שמעון שיש מנחות שבשלא לשמה הן פסולות, ויש שהן כשרות אך לא עלו לבעלים לשם חובה. ושלושה אמוראים תירצו את הסתירה בדברי רבי שמעון. רב אשי, רבה, ורבא.

לפי תירוצו של רב אשי לקמן, אין הכרח שמשנתנו חולקת על רבי שמעון. רב אשי תירץ - 'כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת, כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת'. אם הוא קמץ מנחת מחבת ואמר שקומץ 'לשם מרחשת', מכיון שהוא דיבר רק על הכלי של המנחה דהיינו 'מרחשת', ולא אמר שעושה זאת לשם **מנחת** מרחשת, הוא מדבר דברי הבל. ולכן דיבורו לא הועיל כלום, והמנחה עלתה לבעלים לשם חובה. אבל אם אמר שהוא קומץ 'לשם **מנחת** מרחשת' מכיון שהזכיר את המנחה, דיבורו הועיל לעשותה שלא שלמה, ובכזה מקרה היא לא עלתה לבעלים לשם חובה.

משנתנו מדברת בקומץ מנחה ואומר 'לשם מנחה' אחרת, כלשון המשנה 'כיצד לשמן ושלא לשמן? לשם **מנחת** חוטא ולשם **מנחת** נדבה'. ולכן גם רבי שמעון מודה שלא עלתה לבעלים לשם חובה.

אבל לרבה ורבא שתירצו תירוצים אחרים כדלהלן, לכאורה משנתנו אינה כרבי שמעון!

וכי תימא כדקא משני רבה: ואם תנקוט כמו רבה ליישב את הסתירה בדעת רבי שמעון - 'כאן בשינוי קדש כאן בשינוי בעלים'. אם הוא שינה בדבריו את סוג 'הקודש' כלומר המנחה, דהיינו שקומץ לשם מנחה אחרת, דבריו לא הועילו. משום שמוכח מתוך עשיית המנחה שדיבר שקר, ולכן המנחה עלתה לבעלים לשם חובה. אבל אם שינה בדבריו את סוג 'הבעלים' כלומר שאמר שקומץ לשם אדם אחר שאינו בעל המנחה, כאן הועיל דיבורו. משום שלא ניכר מתוך המנחה לאיזה בעלים היא שייכת, ולכן לא עלתה המנחה לבעלים לשם חובה. כך תירץ רבה.

אך הרי, משנתנו מדברת ב'שינוי קודש', ככתוב במשנה 'לשום מנחת חוטא ולשום מנחת נדבה'. ובכזה מקרה לרבי שמעון עלו לבעלים לשם חובה. שלא כדברי המשנה!

ואי נמי כדקא משני רבא: ואם תנקוט ליישב כמו רבא את הסתירה בדעת רבי שמעון – 'כאן בקומץ מנחה לשום מנחה כאן בקומץ מנחה לשום זבח'. אם הוא קמץ את המחנה לשם מנחה אחרת, היא עלתה לבעלים לשם חובה, כי כתוב "זאת תורת המנחה" ללמד שיש תורה אחת לכל המנחות. אבל אם שחט אותה לשם קרבן בהמה, היא לא עלתה לבעלים לשם חובה. כך תירץ רבא.

אך הרי משנתנו מדברת בקומץ לשם מנחה אחרת, והיא אומרת שהמנחה לא עלתה לבעלים לשם חובה.

אלא לרבה ורבא מחוורתא מתני' דלא כר"ש: אלא באמת לרבה ורבא בהכרח שהמשנה אינה סוברת כרבי שמעון.

הגמרא מביאה את הסתירה המדוברת בדברי רבי שמעון, ואת תירוצם של רבה ורבא ורבא אשי:

ורמי דר"ש אדר"ש: יש סתירה מדברי רבי שמעון שהובאו למעלה שבמנחות גם בשלא שלמה עלו לבעלים לשם חובה. לדבריו במקום אחר שיש מנחות שבשלא לשמה הן פסולות, ויש שהן כשרות אך לא עלו לבעלים לשם חובה.

נאמר "קדש קדשים היא כחטאת וכאשם" ללמד שיש מנחות שדינם בשלא לשמה כמו 'חטאת' ויש מנחות שדינם בשלא לשמה כמו 'אשם'. מנחת חוטא הרי היא כ'חטאת'. והדין הוא 'כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מפסח וחטאת'. ולכן אם קמץ את מנחת חוטא שלא לשמה היא פסולה, כמו חטאת ששחטה שלא לשמה שפסולה. ואילו מנחת נדבה הרי היא כ'אשם' שדינו כשאר זבחים שנשחטו שלא לשמן ששרים ולא עלו לבעלים לשם חובה, ולכן אם קמצה שלא לשמה היא כשירה אבל אינה מרצה לבעלים.

רבה מתרץ: לא קשיא, כאן בשינוי קודש כאן בשינוי בעלים: דברי רבי שמעון למעלה נאמרו על שלא לשמה בסוג הקרבן. ובזה, הקרבן כשר ואף עלה לבעלים לשם חובה. ואילו שלא לשמה שאמר רבי שמעון למטה, מדובר במחשבה על בעלים אחרים.

אמר ליה אביי: הרי הדין שמחשבת שלא לשמה פוסלת במנחות נלמד בהיקש מזבחים. ואם כן אין הבדל בין שלא לשמה בסוג הקרבן לשלא מנחה בבעלים אחרים, כמו שבזבחים אין הבדל, ובשניהם הקרבן לא מרצה.

רבה משיב: אמר ליה מעשיה מוכיחין וכו': רבי שמעון הרי אמר למעלה את הסכרא של שיטתו, שבמחשבה על מנחה אחרת עשיית המנחה מוכיחה שזו היתה מחשבה של שקר. ור"ש דורש 'טעמא דקרא' כלומר את טעמו של הפסוק וכוונתו. והטעם שהפסוק פוסל בשלא שלמה, זה דוקא במחשבה שלא ניכרת שאינה נכונה, ולא במחשבה הניכרת שאינה נכונה.

קושיא על רבה: **אלא מעתה עולת העוף:** אם כן עולת העוף שמלק אותה למעלה מחוט הסקרא לשם חטאת העוף, תרצה לבעלים (ותעלה להם לשם חובה). בגלל שמעשיה מוכיחין עליה שהיא עולת העוף, כי אם היא היתה חטאת העוף היה צריך למלוק אותה מתחת לחוט הסקרא! תירוץ: **אטו חטאת העוף למעלה מי ליתא?** **האמר מר וכו':** וכי חטאת העוף שנמלקה למעלה מחוט הסקרא היא פסולה? הרי המליקה כשרה בכל מקום במזבת. ואם כן מעשיה אינם מוכיחים עליה. ולכן המחשבת שלא לשמה מועילה שלא תעלה לבעלים לשם חובה.